

Закревська Людмила Миколаївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і права,
Національний університет харчових технологій, Україна
mnpk_nyxt@mail.ru

Зайнчковський Анатолій Олександрович,
д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки і права,
Національний університет харчових технологій, Україна
palamarchuklina@mail.ru

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

***Анотація.** Досліджено проблеми забезпечення інвестиційної безпеки як визначальної функціональної складової економічної безпеки. Визначено, що найважливішим компонентом аналізу інвестиційної безпеки є аналіз загроз, які можуть бути зовнішніми і внутрішніми. Проаналізовано загрози, які визначають рівень інвестиційної безпеки країни. Визначено, що найбільш перспективним напрямом фінансових надходжень на територію України є грошові перекази з-за кордону громадян-українців.*

***Ключові слова:** інвестиційна безпека; економічна безпека; національна безпека; інвестиційна привабливість; іноземні інвестиції; інвестиційні ресурси; інвестиційний потенціал; загрози.*

Постановка проблеми. В сучасних кризових умовах стан економічної безпеки держави визначає можливості соціально-економічного розвитку та темпів зростання національної економіки. Для практичного забезпечення економічної безпеки об'єктивно необхідно сприяти активізації інвестиційного процесу, його спрямування на забезпечення потенціалу позитивних економічних та соціальних змін в умовах загострення соціально-економічних суперечностей, виникнення руйнівних загроз здатності до економічного розвитку та підтримки економічного суверенітету держави. Свою реалізацію це знаходить у посиленні спрямованості інвестиційних процесів на забезпечення сталого економічного зростання, досягнення реальних структурних зрушень у народному господарстві, технічному переозброєнні, підвищенні якісних показників господарської діяльності і, головне, якості і рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням економічної безпеки як визначальної складової національної безпеки держави присвячена велика кількість наукових досліджень. Зокрема, досить великий спектр питань соціально-економічного змісту, структури, функцій і методів економічної безпеки знайшли своє висвітлення в працях російських та українських авторів Л.Абалкіна, М.Алікаєвої, О.Барановського, О.Беляєва, О.Білоруса, І.Бінька, Є.Бухвальда, З.Варналія, А.Гальчинського, В.Геєця, С.Глаз'єва, О.Гончаренко, М.Єрмошенка, Я.Жаліла, Т.Ковальчука, В.Мунтіяна, Є.Олейнікова, Г.Пастернака-Таранушенка, С.Пирожкова, Л.Паштової, В.Сенчагова, А.Сухорукова, В.Шлемка, А.Шовгенова та інших.

З'ясуванню місця і ролі інвестиційної діяльності в економічному зростанні, дослідженню функції інвестицій присвячені роботи представників різних економічних шкіл в різні історичні періоди. Сучасна проблематика інвестиційних процесів за умов трансформації аналізується в дослідженнях провідних вчених України – Ю.Бажала, В.Базилевича, Є.Бершеди, Л.Борщ, О.Власюка, В.Геєця, А.Гойко, Б.Губського, О.Гаврилюка, М.Денисенка, П.Єщенка, Б.Кваснюка, І.Лукінова та інших.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри існування значної кількості напрацювань у теорії інвестицій, до цього часу не сформовано понятійний апарат інвестиційної безпеки, є проблеми визначення її місця в системі економічної безпеки.

Метою статті є дослідження інвестиційної безпеки як визначальної функціональної складової економічної безпеки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Безпека як система корінних, типових властивостей будь-якої країни втілює в собі усі сфери різних галузей життєдіяльності й розвитку людини, суспільства, держави і природи.

Економічна безпека є провідною складовою національної безпеки, яка відображає причинно-наслідковий зв'язок між економічною могутністю країни, її воєнно-економічним потенціалом та національною безпекою.

Держава є основним суб'єктом економічної безпеки. Однак нині існують певні суперечності між окремими громадянами й державою, що проявляється у своєрідному конфлікті їхніх інтересів та породжує соціальну напругу. Насамперед, це пов'язано з тим, що держава може не тільки виступати гарантом економічної безпеки своїх громадян, але й сама бути для них джерелом загроз.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є інвестиційна безпека. Інвестиційна безпека держави забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що дає можливість: відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал нації; здійснювати розширене відтворення основного капіталу; підтримувати конкурентоспроможність економіки; гарантувати стійке зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку і міжнародного співробітництва; створювати стратегічні резерви; долати депресивні явища у регіонах країни; зберігати і відновлювати природні ресурси; утримувати на безпечному рівні екологічні параметри.

Інвестиційна безпека є сукупністю нормативно-правових, соціальних і екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу і забезпечують надійність відшкодування та ефективність використання вкладеного капіталу.

Головним критерієм достатності інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки. Виходячи з того, що критерієм економічної безпеки є підтримання в адекватному стані умов життєдіяльності (економічне зростання, добробут населення), то матеріальною основою цього виступає певний рівень інвестування та інвестиційної безпеки.

Одним із найважливіших компонентів аналізу інвестиційної безпеки є аналіз загроз. При цьому потрібно досліджувати як внутрішні загрози (стан фінансових ринків, банківської системи, технологічний рівень виробництва основних галузей економіки, ступінь зносу основних виробничих фондів, неготовність будівельного комплексу забезпечити необхідний рівень обсягів будівництва тощо), так і зовнішні загрози, спричинені умовами зовнішніх ринків і проявами відцентрових тенденцій.

Зупинимось детальніше на зовнішніх і внутрішніх загрозах, що визначають стан інвестиційної безпеки України.

Влітку – на початку осені 2015 року на міжнародному фінансовому ринку склалась доволі складна й нестабільна ситуація, пов'язана насамперед з трьома значними падіннями фондового ринку Китаю та неочікуваною девальвацією китайської національної валюти – юаня [1]. Це, в свою чергу, негативно позначилось і на національній економічній безпеці. Девальвація зарубіжної валюти призвела до знецінення вітчизняної грошової одиниці, зростання цін на товари першої необхідності та зниження життєвого рівня населення.

Рівень інвестиційної безпеки суттєво залежить від розвитку зовнішньоторговельних відносин, особливо, з країнами ЄС. Більшість продукції, що експортується, має сировинну і напівсировинну спрямованість. Тому іноземні інвестори продовжують фінансувати дані експортоорієнтовні підприємства, формуючи, таким чином, сприятливе інвестиційне середовище. Проте варто враховувати, що вартість капіталу, що надходить в Україну перевищує середній рівень, за яким кредитують у розвинених країнах світу. Це пов'язано, передусім, із ступенем ризикованості. Таким чином, на рівень інвестиційної безпеки негативно впливатиме і зростання ціни залучення грошей та капіталів. З великою вірогідністю, можна спрогнозувати, що вартість кредитів для української держави та підприємств зросте, а обсяг їх пропозиції може зменшитись за будь-якого, навіть

найсприятливішого, варіанта розв'язання проблем українського державного боргу. З точки зору потенційних кредиторів це буде не що інше, як плата за ризик.

Важливе значення для забезпечення інвестиційної безпеки держави є стан банківської системи. За інформацією НБУ, станом на кінець вересня 2015 р. офіційні (золотовалютні) резерви України становили 12,8 млрд. дол. США, збільшившись порівняно з їх обсягом у січні 2015 р. у 2 рази. У зв'язку з радикальним цьогорічним зменшенням обсягів імпорту товарів і послуг в Україну такий рівень офіційних резервів видається достатнім для забезпечення стабільності функціонування фінансового сегмента вітчизняної економіки. Однак, враховуючи налаштування українських підприємств і суспільства в цілому на вихід з економічної кризи, для забезпечення фінансової стабільності в Україні офіційні резерви повинні бути суттєво збільшені. А цього можна досягти лише за умови усталеного надходження в Україну значних потоків вільноконвертованих валют як за рахунок експорту товарів і послуг, так і за рахунок вигідних для української економіки кредитів, інвестицій та інших фінансових потоків. Офіційні дані МВФ також демонструють позитивні зрушення у динаміці золотовалютних запасів (рис. 1).

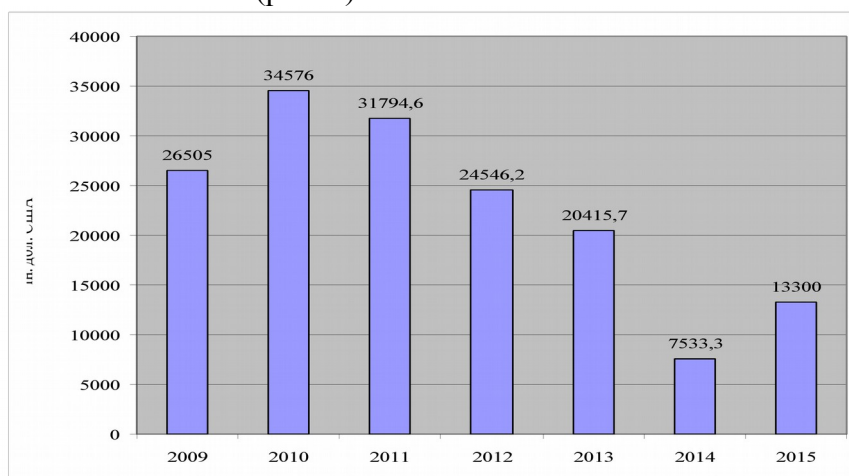

Рис.1. Динаміка офіційних золотовалютних запасів України за 2009-2015 рр., млн. дол. США*

*Побудовано автором на основі даних [2].

Проте лише динаміка золотовалютних запасів не може свідчити про підвищення інвестиційної безпеки держави. Варто також враховувати боргові зобов'язання України, які мають тенденцію до постійного зростання. Загалом у кризову хвилю 2013-2014 рр. наша країна ввійшла не лише із значним зовнішньоторговельним дефіцитом і зниженням інвестиційних залучень, але й з надмірним зовнішньоборговим тиском, який посилював і без того значну девальвацію національної валюти. Станом на вересень 2015 р. величина державного боргу досягла критичного рівня – 90% ВВП [3, с. 3]. Це стало наслідком декількох факторів: значного накопиченого боргу, що продовжує зростати, глибокого спаду ВВП, девальвації гривні, що спричинило курсову переоцінку валютної складової боргу. У результаті, уряд виявився неспроможним обслуговувати борги за рахунок державного бюджету, що обумовило об'єктивну необхідність у реструктуризації. Тому говорити про послаблення інвестиційних ризиків для потенційних кредиторів буде некоректним. Судячи з усього, інвестиційна привабливість України залишатиметься найближчим часом слабкою.

Оцінюючи фінансові потоки на територію України, нами було з'ясовано, що протягом 2013-2014 рр. послідовно зростали грошові перекази громадян-українців з-за кордону. Обсяги цих фінансових надходжень суттєво перевищували обсяги прямих іноземних інвестицій (рис. 2).

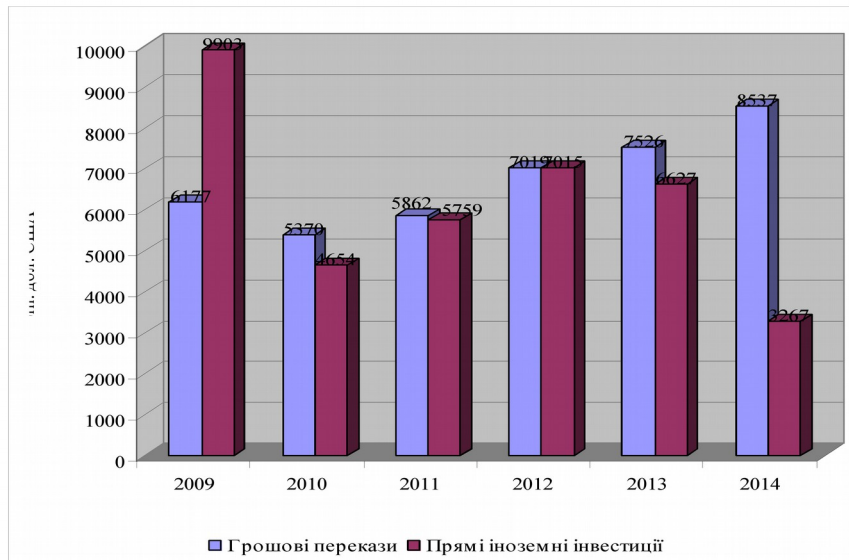

Рис. 2. Динаміка грошових переказів громадян і прямих іноземних інвестицій в Україну у 2010-2015 рр., млн. дол. США*

*Побудовано автором на основі даних [4].

Грошові кошти з-за кордону вкладаються переважно в будівництво власного житла. Проте при покращенні ділового інвестиційного середовища, отримані ресурси можуть залучатись до приватного сектору економіки, що може стати основним фактором забезпечення економічного зростання.

Для підприємств, що передусім орієнтовані на внутрішній ринок, найбільшою внутрішньою загрозою залишається низький рівень життя населення, що пов'язано, насамперед, із різкими коливаннями валютних курсів і підвищенням комунальних тарифів.

Через зниження попиту на готівку, скорочення кредитної активності і депозитних надходжень банківська система України знаходиться у вкрай тяжкому становищі. Ситуація може змінитись при покращенні реального добробуту українських громадян та кредитуванні підприємницьких структур реального сектору економіки, які взмозі обслуговувати свої борги. Банки мають кредитувати працюючий бізнес, а не занепадаючий.

Рівень життя населення постійно падає. Згідно офіційної інформації Уряду України за останні 5 років номінальна заробітна плата зросла майже вдвічі. Але реальні доходи населення (з врахуванням темпів інфляції) зростають значно повільніше (рис. 3).

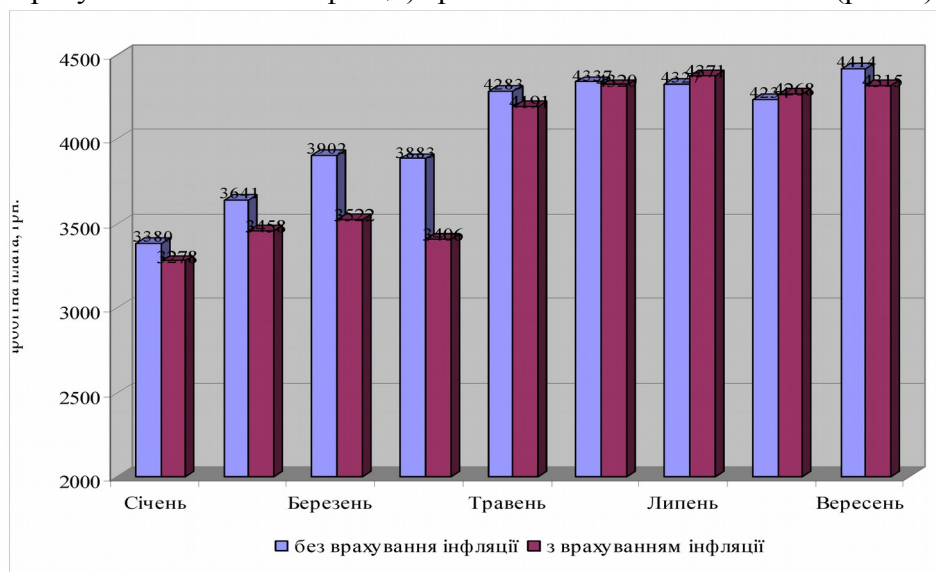

Рис. 3. Порівняльна характеристика номінальної та реальної заробітної плати працівників харчової промисловості у 2015 році*

*Побудовано автором на основі даних [5].

Фактично відбулась «консервація» рівня реальних фінансових доходів громадян. Зважаючи на сталу динаміку реального сектору економіки і заробітних плат, найближчим часом не слід очікувати зростання депозитних вкладень. Низький рівень життя населення визначатиме рівень споживчого попиту, який може стимулювати економічне і інвестиційне відновлення.

Варто також враховувати, що українська економіка перебуває якщо не в стані стагнації, то у стані дуже повільного зростання, тому важливий вплив на потенційних інвесторів і кредиторів справляють рейтинги, які надаються різним цінним паперам відповідних емітентів міжнародними рейтинговими агентствами.

Узагальнивши проведені дослідження можна констатувати, що умови інвестиційної безпеки діяльності в Україні й надалі залишаються вельми несприятливими для активізації запозичень підприємствами реального сектору вітчизняної економіки. Варто спрямувати багато зусиль, щоб відновити довіру потенційних інвесторів і забезпечити ефективне використання отриманих фінансових ресурсів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Світова економіка історично сформувала вагомість інвестицій для забезпечення економічної безпеки країн. Ті з них, яким вдалось підтримати інвестиційну привабливість і не допустити інвестиційного краху в період глобальних криз досягли значно кращих результатів власного розвитку.

В Україні інвестиційна безпека досить хитка, що суттєво погіршило готовність іноземних інвесторів вкладати кошти у розвиток вітчизняної економіки, наслідком чого стало вимивання інвестиційного потенціалу. На сьогоднішній день нема чинників, за рахунок яких вдалося б помітно посилити інвестиційну безпеку України.

Основні інвестиційні ресурси українські підприємства отримують, в основному, з власних джерел, власних нагромаджень. Позитивним моментом є зростання обсягів грошових переказів з-за кордону. Проте особливу увагу потрібно приділяти уникненню девальваційних шоків, оскільки це може поглибити дисбаланс на інвестиційному ринку.

Реальний сектор економіки також перебуває у стадії стагнації, тому потребує збільшення прямих іноземних інвестицій.

Представляється актуальним у подальших дослідженнях сконцентрувати увагу на пошуку внутрішніх резервів залучення інвестиційних ресурсів, що можливо лише після стабілізації економіки України і гарантування економічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Кулицький С. Проблеми розвитку української економіки у контексті загрози дестабілізації міжнародних фінансових ринків [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 21. – С. 36–58. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr21.pdf>
2. Золотовалютные резервы (ЗВР) Украины [Электронный ресурс] / Финансовый портал Минфина. – Режим доступа : <http://index.minfin.com.ua/index/assets/>
3. Державний борг України: оцінка ризиків загострення ситуації до кінця 2015 р. [Електронний ресурс] / Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна». – Режим доступу : <http://newukraineinstitute.org/media/news/572/file/Debt0710.pdf>
4. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення : аналіт. доп. / О. А. Малиновська – К. : НІСД, 2014. – 60 с. – Сер. «Економіка», вип. 18. [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Malinovska-2649a.pdf>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Kulycky C. (2015). *Problems of the Ukrainian economy in the context of threats to destabilize international financial markets (Ukraine: events, facts, comments)*, 21, 36-58. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr21.pdf> (in Ukr.).
2. Financial Ministry of Finance Portal (2009-2015). *Foreign exchange reserves (GCR) of Ukraine*. Retrieved from <http://index.minfin.com.ua/index/assets/> (in Ukr.).
3. Institute of Strategic Studies "New Ukraine" (2015). *The public debt of Ukraine: Risk Assessment aggravation of the situation by the end of 2015*. Retrieved from <http://newukraineinstitute.org/media/news/572/file/Debt0710.pdf> (in Ukr.).
4. Malinovska O. A. (2014). *The transfers from migrants abroad: volume, channels, socio-economic importance*. Kyiv: NISS. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Malinovska-2649a.pdf> (in Ukr.).
5. *The official website of the State Statistics Service of Ukraine* (2015). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukr.).

Zakrevska Lyudmila Mykolayivna

PhD in Economics

National University of Food Technologies

E-mail: mnpk_nyxt@mail.ru

Zayinchkovskyy Anatoly Aleksandrovych

Doctor of Economic Sciences, Professor

National University of Food Technologies

E-mail: palamarchuklina@mail.ru

INVESTMENT SECURITY AS A PART OF ECONOMIC SECURITY

Abstract

Introduction. To practically ensure economic security it is necessary to promote activation of the investment process. This will lead to sustainable economic growth, achievement of real structural changes in the economy, technical retooling and modernization, improvement of quality indicators of economic activity and living standards. Therefore, there is a need to research investment security and determine its value in the system of economic security.

Purpose. To investigate the role of investment security in ensuring national economic security.

Results. Investment security is an important component of economic security. Investment security is a combination of legal, social and environmental conditions that determine the type and dynamics of the reproductive process and ensure reliability and efficiency of reimbursement of invested capital. Threat analysis is an important component of investment security analysis.

The level of investment security depends on the development of foreign trade relations. Most of the exported products have raw-material and semi-raw material orientation. Therefore, foreign investors continue funding export-oriented enterprises, creating favorable investment environment. Development of the banking system is important for ensuring the investment security of the state. Cash demand contraction, reduction of the credit activity and deposits has led to a reduction of liquidity of the banks' financial resources.

Devaluation of Chinese currency has led to the depreciation of the national currency, reduction of the customer purchasing power. These risks are domestic for the formation of investment security of the state. The volume of money remittance from abroad has recently increased. Funds are mainly invested in the housing construction. The funds can be attracted to the private sector of economy as the business environment for investment is improved.

Originality. The state and prospects of investment security formation as a basic component of economic security has been investigated.

Conclusion. In Ukraine investment security is shaky nowadays, and this significantly worsens the willingness of foreign investors to invest in the development of national economy. Currently there are no factors to help enhancing investment security of the state.

Domestic enterprises get their major investment resources from their own sources, savings. The volume of money remittance from abroad is a positive aspect. Particular attention should be paid to avoiding devaluation shocks, as it can deepen the imbalance in the investment market. The real economy sector is also in stagnation, thus, it requires an increase in foreign direct investment.

Keywords: *investment security; economic security; National security; investment attractiveness; foreign investments; investment funds; investment potential; threat.*